

דגם תשובות – תורה שבעל פה, במעגלי המשנה, מס' 005381, חורף תש"ף

הערות למעריך:

1. דברים הכתובים בסוגריים אינם מחייבים את הנבחן.
2. מראה מקומות – הציון הראשון הוא למהדורה החדשה, והציון לאחריו הוא למהדורה הקודמת.
על הנבחן לענות על חמש מן השאלות 1-7 ועל השאלות 8-9 – שאלות חובה.

על הנבחן לענות על חמש מן השאלות 1-7.

1. תורה ומצוות

- א. (1) "מצוות הבן על האב" – נשים פטורות.
"מצוות האב על הבן" – נשים חייבות.
"מצוות עשה שהזמן גרמה" – נשים פטורות.
"מצוות עשה שלא הזמן גרמה" – נשים חייבות.
(עמ' 13; עמ' 4)
- (2) מצוות צדקה היא מצוות עשה שלא הזמן גרמה כי חובתה חלה בכל הזמנים (עמ' 16; עמ' 5).
- ב. מצוות שמוטלות על הבן לקיים לאביו.
שני היסודות – מורא וכבוד.
(עמ' 15; עמ' 5)

2. צדקה

- א. (1) אדם שיש לו 199 דינר ואנשים רבים נותנים לו באותו זמן כל אחד דינר אחד.
(2) "הרי זה ייטול".
(עמ' 33; עמ' 18)
- ב. (1) את העני, את מי שאין לו מאתיים זוז [במזומן].
(2) כי אם ימכור את כלי ביתו ואת כלי תשמישו יהיו לו מאתיים זוז במזומן ולא יוגדר עני [ולא ייטול מן הצדקה].
(שם; שם)
- ג. [הצדקה נועדה לאפשר לעני להתקיים בלא סיוע. לכן] כאשר יש לעני חמישים זוז והוא נושא ונותן בהם ומתפרנס, הרי זה לא ייטול מן הצדקה, כדי שימשיך להתפרנס מיגיע כפיו ולא יסתמך על הצדקה (עמ' 35-36; עמ' 19-20).

3. תפילה

- א. (1) מקור שלוש התפילות, שתי דעות:
1. אברהם תיקן תפילת שחרית, יצחק תיקן תפילת מנחה ויעקב תיקן תפילת ערבית.
2. תפילת שחרית ותפילת מנחה הן כנגד שני קרבנות התמיד, ותפילת ערבית היא כנגד איברים ופדרים שקרבים והולכים כל הלילה.
(2) "תפילת הערב אין לה קבע" – לתפילת הערב אין זמן קבוע [אלא זמנה כל הלילה], כי אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה. [לקבל: תפילת ערבית היא רשות, כי היא כנגד אברים ופדרים שקרבים כל הלילה, והקרבת אברים ופדרים היא רשות (נורק הדם – נרצה הקרבן)].
(עמ' 52-53; עמ' 32-33)
- ב. (1) יסב את פניו לכיוון ירושלים.
(2) יכוון את ליבו כנגד בית קודש הקודשים.
(עמ' 64; עמ' 37-38)

4. מועדים – פורים ופסח

א. (1) יום הכניסה – יום שבו תושבי הכפרים היו מתכנסים לעיירות הגדולות. יום הכניסה חל בימים שני וחמישי.

(2) "כדי לחלוק כבוד לארץ-ישראל שהייתה חרבה באותו הזמן [כדי שיהיו קוראין כבני שושן, ויחשבו כאילו הן כרכין המוקפין חומה, אף על פי שהן עתה חרבין, הואיל והיו מוקפין בימי יהושע, ויהיה זיכרון לארץ ישראל בנס זה]" (רמב"ם).

(עמ' 163-164; עמ' 91-92)

ב. (1) הטעם לעשיית שינוי בליל הסדר הוא כדי שיראו הבנים וישאלו "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?".

(2) דוגמאות לשינויים:

– מחלקים לילדים קליות ואגוזים.

– עוקרים השולחן לפני שאכלו.

– חוטפים מצה זה מזה.

– מטבילים שתי פעמים.

[למעריך: די בדוגמה לשינוי אחד; לקבל גם תשובות נכונות נוספות]

(עמ' 149-152; עמ' 97-99)

ג. אין לאכול ממתקים וקינוחים אחר אכילת קורבן הפסח (עמ' 160; עמ' 103-104).

5. בין אדם לחברו / זהירות מפגיעה בממון הזולת ובמרחב הציבורי

א. כאשר אדם אוהב את הבריות ורוצה בטובתם בוודאי שלא ירצה לגרום להם נזק. אָן: כמו שאדם לא רוצה שיזיקו לו בגופו או בממונו כך עליו לנהוג ביחס לחברו (עמ' 166; עמ' 107).

ב. (1) שניהם פטורים.

(2) לשניהם מותר ללכת ברשות הרבים.

(עמ' 175-176; עמ' 113)

ג. (1) ביום חול – הרץ חייב כי הוא חרג מההתנהלות המקובלת ברשות הרבים.

(2) בערב שבת בין השמשות – שניהם פטורים כי בערב שבת בין השמשות גם ריצה היא שימוש סביר ברשות הרבים.

אָן: מותר לרוץ בערב שבת לצורך מצווה.

(עמ' 175-176; עמ' 113)

6. ארץ ישראל – ביכורים

א. מביאים ביכורים דווקא "מפירות שבהרים" – מכיוון שהם טעימים יותר. מביאים ביכורים דווקא "מתמרות שבעמקים" – מכיוון שיש בתמרים דבש רב (עיקר התמרים הוא הדבש) (עמ' 212-213; עמ' 135).

ב. המטרה של קריאת הפסוקים בעת הבאת הביכורים היא להזכיר את הזמנים הקשים לפני הכניסה לארץ ואת עבדות מצרים גם בזמנים טובים כאשר ישראל על אדמתם בזכות חסדי ה'. זיכרון זה של חסדי ה' גורם לאדם להיות עניו, לא להתגאות ולא לבעוט בקב"ה (עמ' 213; עמ' 136).

ג. היו אנשים שנמנעו מלהביא ביכורים כי הם לא ידעו לקרוא, והתביישו שהדבר יתגלה לכול כאשר יקראו בעבורם את מקרא הביכורים. חכמים תיקנו שיקראו בעבור כולם, וכך יביאו כולם ביכורים ולא יודעו אלו שאינם יודעים לקרוא (עמ' 215; עמ' 160).

7. קטע שלא נלמד

- א.** רבי אליעזר — עד סוף האשמורה הראשונה.
 חכמים — עד חצות.
 רבן גמליאל — עד שיעלה עמוד השחר.
- ב.** לדעת רבי אליעזר, המילה "ובשכבך" פירושה השעה שאתה שוכב לישון, ורוב בני אדם שוכבים לישון בשליש הראשון של הלילה. לכן זהו לדעתו זמן שכיבה.
 לדעת רבן גמליאל, המילה "ובשכבך" פירושה כל זמן שבני אדם שוכבים וישנים, כלומר כל הלילה. לכן זהו לדעתו זמן שכיבה.
- ג.** חכמים הקדימו את סוף זמן הקריאה כדי שאדם לא ידחה את הקריאה לרגע האחרון וישכח בסופו של דבר לקרוא קריאת שמע.

שאלת חובה. על הנבחן לענות על שניים מן הסעיפים א-ג.

8. א. ברכות

- I (1)** בירך על פירות האילן "בורא פרי האדמה" — יצא ידי חובה [ואינו צריך לחזור ולברך] כי גם פרי העץ יונק מן האדמה.
- II** בירך על פירות הארץ "בורא פרי העץ" — לא יצא ידי חובה [וצריך לחזור ולברך] כי פרי האדמה אינו נחשב פרי העץ.
- I (2)** כי היא אינה ברכה מיוחדת לסוג מסוים של מאכל.
- II** ברכת "שהכול נהיה בדברו" מבטאת את הרעיון הכללי שכל הבריאה נבראה על ידי דיבורו של הקב"ה [דווקא בברכת "שהכול" יש דגש על המקור הרוחני של הבריאה].
 (עמ' 72-73; עמ' 42-43)

ב. שבת

- I (1)** כנגד עבודות המשכן (עמ' 90; עמ' 57).
- (2)** שרה חייבת כי כתבה שם קטן משם גדול (עמ' 96-97; עמ' 60-63).
- (3)** כאשר כל אחד מהם היה יכול לנעול לבדו — פטורים.
 טעם הפטור: כל אחד מהם עשה חצי מלאכה ורק מי שביצע מלאכה אסורה בכוחות עצמו חייב.
 [לקבל: — עשיית מלאכה על ידי שני בני אדם אינה הדרך המקובלת.
 — אפשר להטיל את האחריות לעשיית מלאכה אסורה בשבת רק על אדם אחד ולא על שניים].
 (עמ' 103-104; עמ' 67-68)

ג. כבודו של אדם

- I (1)** עשה עצמך קל וזריז כלפי אדם גדול וזקן היושב בראש (= "ראש"), לשרתו ולעשות רצונו [לקבל: כוף עצמך לפני מי שגדול ממך].
- II** התנהג בנחת ובמתינות עם אדם צעיר ששערותיו שחורות (= "תשחורת").
- (2)** רבי ישמעאל היה כוהן, ויש אומרים שהיה כוהן גדול, ולכן זה מתאים שדווקא הוא מלמד, שגם אדם בעל דרגה נעלית בעבודת ה' צריך להתייחס בביטול ובענווה כלפי כל אדם, ולא רק מן השפה ולחוץ, אלא הענווה והביטול יחדו לפנימיותו, ויקבל כל אדם בשמחה פנימית. [לקבל: זה מתאים שדווקא הוא, שהיה כוהן גדול, מלמד על ענווה וביטול, בהתאם למידותיו של אהרון הכוהן, שהיה אוהב שלום ורודף שלום].
 (עמ' 198-199; עמ' 124-125)

שאלת **חובה**. על הנבחן לענות על שניים מן הסעיפים א-ג.

9. מבוא לתורה שבעל פה

- א.** (1) בית דין של 71 דיינים [שהיה ההנהגה ההלכתית העליונה של עם ישראל] (עמ' 10).
 (2) רבי עקיבא למד מפסוק ["אשר תקראו אתם"] שקביעת המועדות היא בסמכות בית דין ["בין בזמנן בין שלא בזמנן, אין לי מועדות אלא אלו"].
 רבי דוסא בן הרכינס הוסיף שכך הוא בכל עניין, ושלכל בית דין בדורו יש סמכות כבית דינו של משה ויש לקבל את הכרעותיו גם אם הן אינן נראות לנו נכונות.
 [הערה למעריך: די בנימוק של אחד מן החכמים]
 (עמ' 51-52)
- ב.** (1) לאחר החורבן ישבה הסנהדרין ביבנה (עמ' 13).
 (2) — כדי למנוע מן הגויים לתרגם את התורה ולפרש אותה על פי הבנתם.
 — יש כל הזמן התחדשות של עניינים והלכות, ואי אפשר לכתוב הכול.
 — יש הבדל בין הייעוד של התורה שבכתב לייעוד של התורה שבעל פה. בתורה שבכתב כתוב הציווי האלוקי על יסודות המצוות ועל מהותן, והתורה שבעל פה היא הפרשנות שממנה נובעים פרטי המצוות. הצו הבסיסי הוא בתורה שבכתב, ובמהלך הדורות ועד זמננו, חכמים פרשנים ופוסקים קובעים ומגדירים את פרטי המצווה ואת הדרך הנכונה לקיימה.
 [הערה למעריך: די בטעם אחד]
 (עמ' 41-44)
- ג.** (1) לימוד דף גמרא אחד בכל יום (עמ' 33).
 (2) "לא תסור". אַן: "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" (עמ' 49-50).